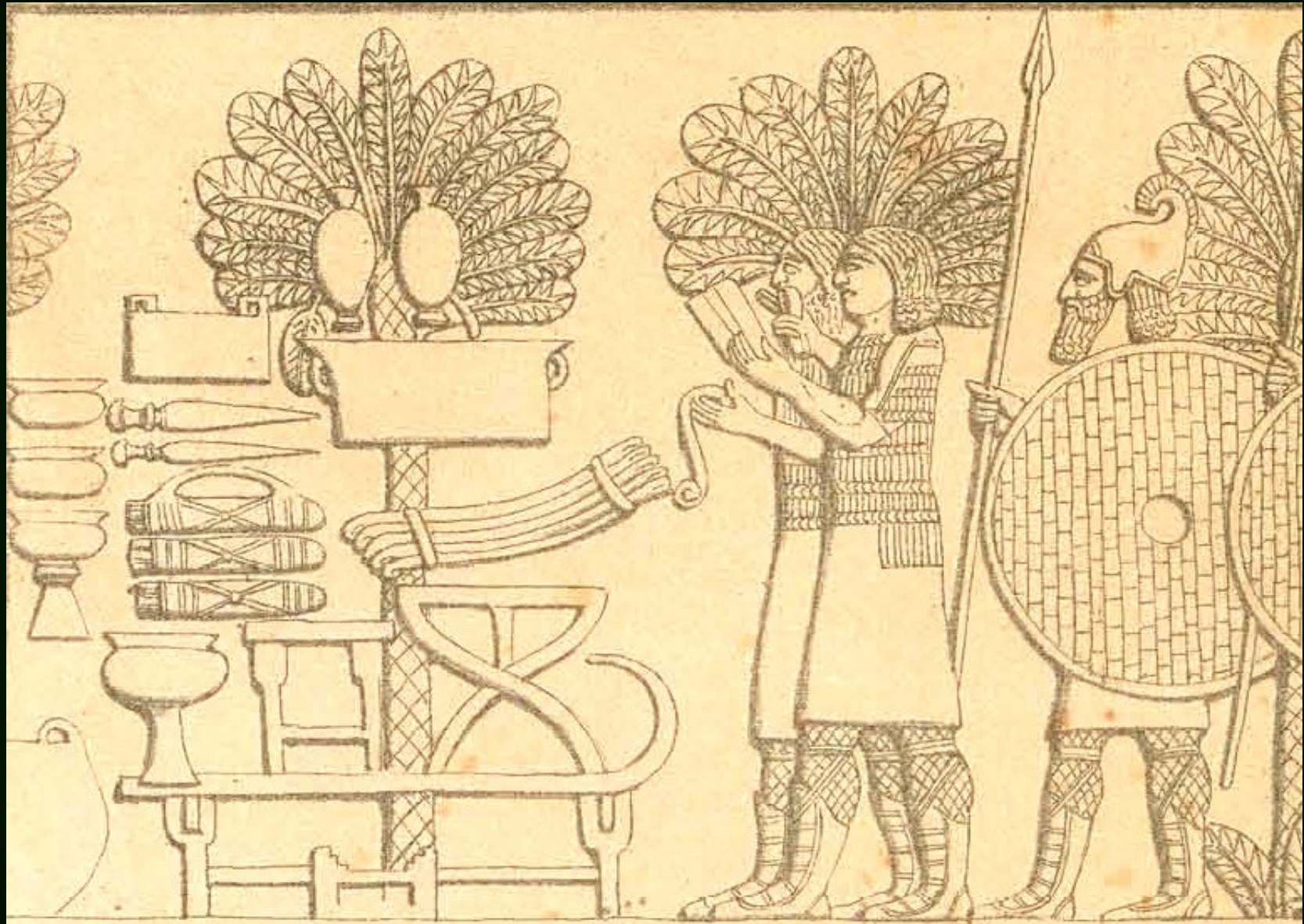

STÁT A ADMINISTRATIVA

STÁT

* *formy státu*

- ⇒ *městský stát* - 3. tisíciletí př. n. l.
- ⇒ *teritoriální stát* - 2. polovina 3. a v 2. tisíciletí př. n. l.
- ⇒ *velké imperiální říše* - 1. tisíciletí př. n. l.

* *význam státního sektoru* a jeho podíl se mohl v různých obdobích a oblastech měnit

STÁT

* *městský stát*

⇒ samozásobitelský *samosprávní okrsek*

⇒ obsahoval zpravidla *jednu městskou aglomeraci* a její *širší zázemí*

* první doklady - **Džemdet Nasr** - „*federace městských obcí*“ - kolem roku 3000 př. n. l.

* *klasický věk* - *raně dynastické období* (3000-2340 př. n. l.)

STÁT

* **městský stát** - **RD období** (3000-2340 př. n. l.)

⇒ **základní složky** většiny městských států:

- 1) chrám městského božstva
- 2) palác městského panovníka
- 3) příbytky a majetek předních členů obce
- 4) příbytky a majetek ostatního městského obyvatelstva
- 5) příbytky a majetek venkovského obyvatelstva

* písemné prameny - zprvu hlavně **chrámový majetek**

⇒ zřejmě veřejný charakter

* **velké nechrámové komplexy** - **velkodomácnosti**

⇒ základ moci předáků obce, později **panovníků** (en, lugal nebo ensi)

⇒ snaha o získání moci nad chrámem

* **Sargon Akkadský** - kol. 2340 př. n. l. **teritoriální stát**

ADMINISTRATIVNÍ APARÁT

- * ***panovník*** - zdroj veškeré moci

- * ***velké množství textů***

 - ⇒ ***různé úřady*** - často nevíme nic o povinnostech

 - ⇒ úředníci asi ***přesně danou náplň*** práce většinou ***neměli*** - plnili úkoly ***podle situace*** na příkaz krále/nadřízeného

- * uspořádán ***hierarchicky***

 - ⇒ odraz v ***úředních dopisech*** - obsah, formální zvyklosti

- * ***struktura*** občas ***reformována***

 - ⇒ zejména v období změn

 - ⇒ reformy však nelze přesně zrekonstruovat

ADMINISTRATIVNÍ APARÁT

pravomoci úředníků

*** *teritoriální hledisko***

- ⇒ ***centrální administrativa*** - vysocí hodnostáři, pravomoci po celém území
- ⇒ ***lokální administrativa*** - nižší správní jednotka (provincie nebo město)

*** *obsahové hledisko***

- ⇒ zemědělská rostlinná výroba - nejvíce úředníků
- ⇒ živočišná výroba
- ⇒ obchod
- ⇒ personální záležitosti
- ⇒ soudní záležitosti
- ⇒ vojenství

*** sféry působnosti nebyly jasně ohraničeny**

ADMINISTRATIVNÍ APARÁT

* *členové administrativního aparátu*

- ⇒ významné postavení - z výše postavených rodin
- ⇒ v provincii úředníci často z místní elity

* *způsoby získání funkce*

- ⇒ dědičná
- ⇒ dosazení vyšší autoritou
- ⇒ losování
- ⇒ kolování mezi určitými lidmi

* *délka trvání*

- ⇒ někdy se neví, zda byl výkon funkce časově omezen
- ⇒ některé časově omezeny
- ⇒ většinou byly zastávány dlouho

* *odměna*

- ⇒ přiděly pozemků
- ⇒ nižší - naturálie

SPRÁVA STÁTU

* *městské státy*

⇒ administrativní funkce - personál chrámového nebo palácového hospodářství

* *staroakkadský stát* (asi 2340-2154 př. n. l.)

- ⇒ centralizovaný teritoriální stát
- ⇒ vznik vládnoucí elity královských úředníků
- ⇒ provincie - v čele někdy vládcové bývalých městských států, jindy dosazení správcové
- ⇒ model správy států i v následujících obdobích

SPRÁVA STÁTU

* **III. dynastie z Uru** (2112-2004 př. n. l.)

⇒ vysoký stupeň **centralizace**

⇒ **obrovský administrativní aparát** v centru i provinciích

⇒ centrální administrativa - **velký vezír** (**sukkalmaḥ**)

⇒ provincie - **guvernér** (**ensi**)

- správní okrsky - náčelník okrsku

- na východních hranicích - vojenský guvernér (**šakin**)

⇒ **kontrola** administrativního aparátu - **sukkal, maškim**

⇒ dozorcí nad pracovními oddíly (**nu-banda, ugula**), účetní (**ša-dubba**) a správci

SPRÁVA STÁTU

* **starobabylónské období** (1894-1595 př. n. l.)

- ⇒ korespondence krále **Chammurapiho** a jeho úředníků
- ⇒ země rozdělena na **provincie** (*pāḫatu, pīḫatu, pūḫatu*)
v čele s **guvernéry** (*bēl pāḫati*)
- ⇒ **města - starostové** (*rabiānu* nebo *ḫazannu*) a **rada starších**
 - královští soudci
- ⇒ kontrola **chrámů** - královský úředník **šatammu**

SPRÁVA STÁTU

* *Asýrie*

- ⇒ model státu v imperiálním období
- ⇒ **čtyři hlavní okruhy** - centrální správa, správa provincií, správa měst, správa chrámů
- ⇒ hlavou správy byl panovník
- ⇒ jejím sídlem byl královský palác
- ⇒ nejvyšší úředníci z řad členů nejvýznamnějších rodin:

- a) vrchní velitel vojska (*turtānu*)
- b) hlasatel paláce (*nāgir ekalli*)
- c) vrchní číšník (*rab šaqê*)
- d) vrchní eunuch (*rab ša rēši*)
- e) vrchní pokladník (*masennu / abarakku rabû*)
- f) vezír (*sukkallu dannu*)
- g) guvernér (*bēl pīḫati*) měst Ninive a Kalchu
 - ⇒ osoby stojící nejbližší králi (*manzaz pāni*)
 - *līmu* (roční eponym)

SPRÁVA STÁTU

* *Asýrie*

⇒ *královská kancelář*

písař paláce (*ṭupšar ekalli*)

správce paláce (*rab šarri*)

hlavní správce paláce (*ša pān ekalli*)

královská tělesná stráž (*ša qurbūti*)

⇒ *správa provincií*

- v čele *guvernér* (*bēl pāḥati*)

- odpovídal za bezpečí, vybírání daní, pracovní i vojenské oddíly v jeho provincii

- *menší správní okrsky provincií* - *rab ālāni*

SPRÁVA STÁTU

* *Asýrie*

⇒ *města*

- *starosta* (*ḫazannu*)

- odpovídali především za klid, pořádek a bezpečí města

- *jeho náměstek* (*ša muḫḫi āli / rab āli*)

- další úředníci (písaři, strážci bran atd.)

⇒ *chrámy*

- zcela *kontrolovány státem*

- nejvyšší chrámový hodnostář - *šangû*

POVINNOSTI VŮČI STÁTU

- * **základ** daňových systémů - vlastnictví/držba půdy

- * daň z pozemků dvojího druhu:

- 1) daň **naturální**, zpravidla 1/10 až 1/3 sklizně

- 2) daň ve formě **nucené práce** (akk. **ilku**)

- * **ilku**

- ⇒ termín poprvé na poč. 2. tis. př. n. l., instituce existovala již ve 3. tis. př. n. l.

- ⇒ palác poskytoval **užívací právo na půdu** za **výkon služby** - vázána na pozemek, ne na osobu

- ⇒ zpravidla **vojenský charakter**, také **administrativní, kultovní** nebo specializovaná práce

- ⇒ povinnosti zřejmě přesně definovány

- ⇒ užívací právo na pozemky se často dědilo

- ⇒ pozemek obděláván vlastními silami, nebo pronajat pachtýři

- ⇒ pozemky v držení členů vojska nesměly být (přinejmenším ve starobabylónském období) prodány

POVINNOSTI VŮČI STÁTU

- * **daně-tributy** - odváděné vazalskými státy
 - ⇒ odevzdávání bylo slavnostním **ceremoniálem**
- * vedle přímých daní řada dalších poplatků a cel
- * již od **3. tis. př. n. l.** možnost platit místo naturáliemi ekvivalentní částkou **stříbra**
 - ⇒ **vysocí úředníci** se mohli **vykoupit stříbrem** i z **ilku**
- * **královské dekrety** (**andurāru**) rušící daně a dluhy
- * **královské dary půdy** mohlo provázet osvobození od daní (doloženo např. na **kudurru**)
- * **velká a starobylá mezopotamská města** bývala osvobozena od daní i pracovních povinností
- * **vybírání daní a organizace ilku**
 - různé, daně vybírali královští úředníci
 - ⇒ **Babylónie** - výběr daní - významný obchodník (**wakil tamkārim**)
 - ⇒ **Asýrie** - **guvernéři provincií** a **speciální úředníci**

PÍSAŘSKÉ ŠKOLY

- * písárství a umění psát velmi **významné**

 - ⇒ písaři, některé kněžské funkce, věštci, úřednictvo

- * **písařské školy** (sum. É.DUB.BA, akk. **bīt tuppim** = „**dům tabulky**“) - při chrámech a palácích - doklady od 3. do pol. 2. tis. př. n. l.

 - ⇒ hlavními **centry mezopotamské učenosti**

 - ⇒ žáci vyučováni **sumerštině, klínovému písmu** i řadě **dalších oblastí**, které souvisely s výkonem jejich budoucího povolání

prameny

- * **písemné prameny** - mudroslovné texty

- * **archeologické vykopávky**

PÍSAŘSKÉ ŠKOLY

- * **Nippur** - tzv. „*Tabulkový kopec*“ - školní budova
 - ⇒ *školní tabulky* - z poč. starobabylónské doby (asi do 18. století př. n. l.)
 - ⇒ *sumerština* už mrtvým jazykem
- mezoptamské školy** („Domy tabulek“)
 - * podléhaly *kontrole městských úředníků* a občas je navštívil za účelem inspekce i *král*
 - * *výuka přístupná* většinou jenom vybraným chlapcům z vyšších společenských vrstev
 - * *písařské povolání* (**DUB.SAR**, *ṭupšarru*) se často dědilo
 - * opisování a memorování dvojjazyčných sumersko-akkadských *lexikálních seznamů*

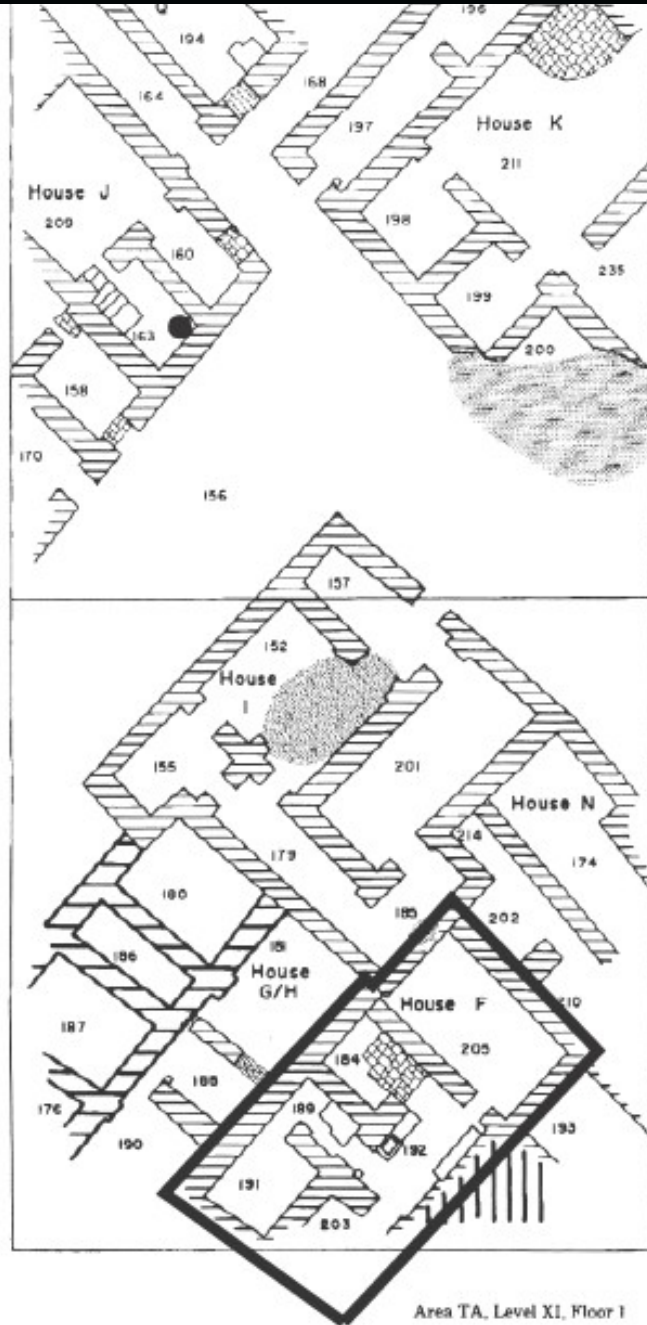

Fig. 2. — Excavation plan of Area TA
(after Stone 1987: pl. 19)

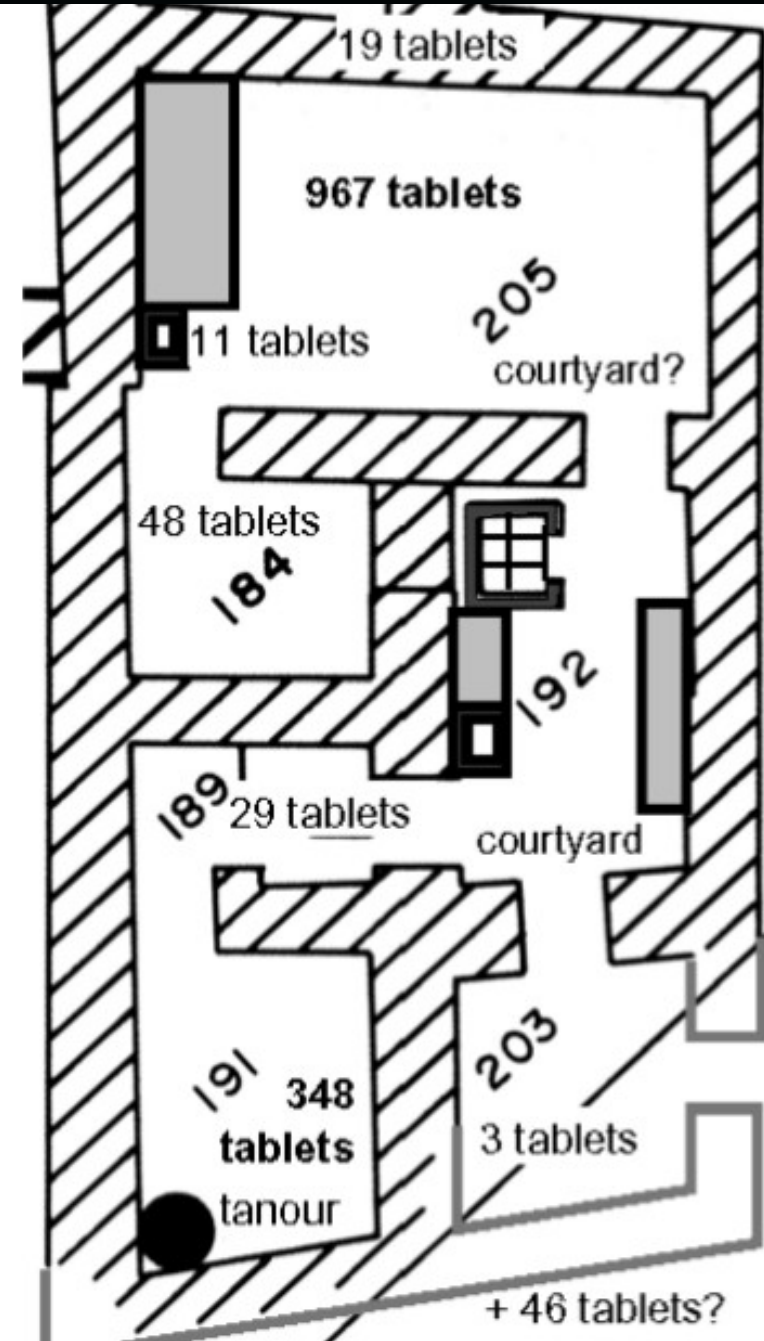
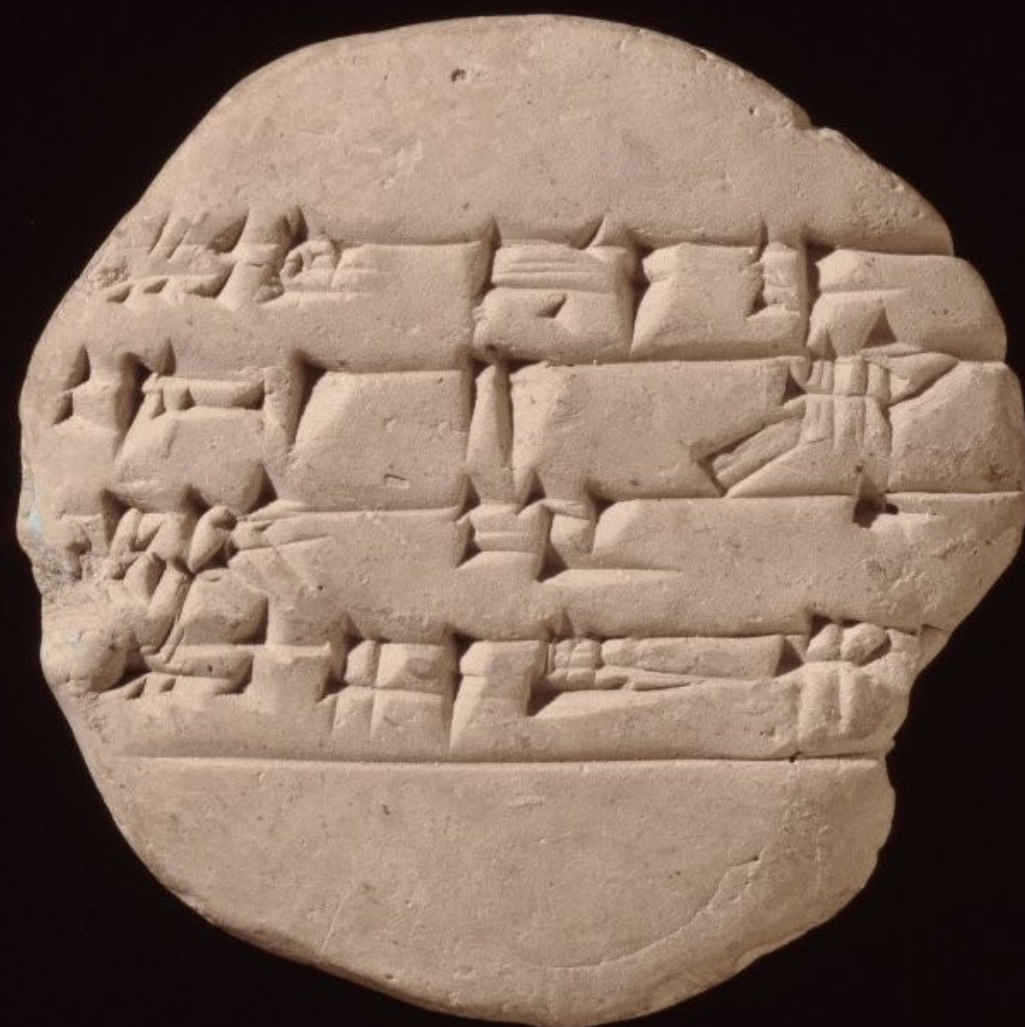

Fig. 3. — Composite excavation plan of House F,
Level 10 (after Stone 1987: pls. 17–19)

Školní budova v Nippuru

školní tabulka (BM 104096)

PÍSAŘSKÉ ŠKOLY

zaměstnanci školy

* *lexikální seznamy* lidských povolání

⇒ „*otec domu tabulky*“ (AD.DA É.DUB.BA)

⇒ „*znalci*“ (UM.MI.A, *ummiānu*)

⇒ „*řídící*“ (UGULA, *waklu*)

⇒ „*velký bratr*“

⇒ „*děti domu tabulky*“ (DUMU É.DUB.BA)

* názvy funkcí ve školách v mnohém *kopírovaly*
rodinné vztahy

* *plat* zřejmě podstatně nižší než odměny úředníků, kněží a řemeslníků - zváni do rodin na *jídlo* a dostávali *dary*

PÍSAŘSKÉ ŠKOLY

náplň výuky

- * z absolventů písaři, ti lepší ve státní správě, někteří pokračovali ve vzdělání a působili jako kněží
- * ***psaní***
- * ***praktické předměty*** - znalost sestavování účtů, datovacích formulí, kalendáře, výměry pozemků
- * ***zpěv a hra*** na hudební nástroje
- * ***Šuruppak*** - „písanky“ (kolem roku 2600 př. n. l.)
 - ⇒ krasopis a kreslení
- * ***výuka jazyka a literatury*** - opisování, předčítání a memorování

PÍSAŘSKÉ ŠKOLY

písemné prameny

* *mudroslovné texty* (didaktické texty, satiry, spory)

- ⇒ „Chvála písařského umění“
- ⇒ „Nesnáze písařského umění“
- ⇒ „Školák“ („Školní dny“)
- ⇒ „Písař a jeho nezdárný syn“
- ⇒ *spory* z prostředí písařské školy

KONEC